

Inspraakreactie SMZ e.o./IVN De Bilt e.o. inzake 'Koersen met kwaliteit' provincie Utrecht in relatie tot Omgevingsvisie

Geachte statenleden, gedeputeerde, overige aanwezigen,

1. Thans is de zogenaamde 'Koers', inclusief (vele) bijlagen, met als titel 'Koersen met kwaliteit' ter besluitvorming aan u als statenleden voorgelegd. Die 'Koers' moet dan richting geven aan de nieuwe Omgevingsvisie (en bijbehorende Omgevingsverordening) die dan volgend jaar, dus na de Statenverkiezingen van maart 2019, zal worden geagendeerd;
2. Gaarne maakt de Stichting Milieuzorg Zeist e.o./IVN De Bilt e.o. van de geboden gelegenheid gebruik een reactie op de 'Koers' te geven. Eerst zal kort worden ingegaan op het planproces, waarna de 'Koers' in inhoudelijke zin aan de orde zal worden gesteld;

Planproces

3. Zoals ook al meerdere keren tijdens het planproces om te komen tot een Omgevingsvisie en dan in het bijzonder het document 'Horizon 2050' naar voren gebracht, heeft de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. de interactieve wijze waarop daar door de provincie vorm aan is gegeven bijzonder gewaardeerd. Dat begon dan zoals velen u zich nog zullen herinneren met een grote 'Startbijeenkomst' in de Jaarbeurs gevolgd door een publieksenquête én vervolgens een aantal themabijeenkomsten op aansprekende (en voor het betreffende thema zeer toepasselijke) locaties met tot slot een spetterende 'Slotbijeenkomst' op Woudschoten, waarbij de belangrijkste uitkomsten van 'Horizon 2050', inclusief ook expositie Studenten HKU met als thema UTREFT, zijn gepresenteerd¹;
4. In die zin heeft het de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. dan weer wel hogelijk verbaasd dat het daarna relatief lange tijd stil is geweest, althans in het publieke domein, en dat dan nu in een keer, dus zonder dat de 'Koers' aan betrokken stakeholders/burgers is voorgelegd aan u als Statenleden ter besluitvorming is aangeboden. Terwijl dit nu juist een document is waarin bepaalde keuzen worden gemaakt, dat dus i.t.t. het document: 'Horizon 2050' dat o.i. toch vooral een beeld gaf van hetgeen gedurende het gevolgde participatieproces vanuit de samenleving (in brede zin) is opgehaald. O.i. is dus de keuze om de in de 'Koers' gemaakte keuzen niet ook samen met die samenleving te maken, ook gezien de opgaven waar we in het Utrechtse voor staan, een gemiste kans, ook al aangezien we toch in die toekomst met zijn allen samen vorm moeten geven aan de provincie Utrecht. Dat dus ook vanuit het perspectief van de 'Omgevingswet' dat nu juist aan participatie een belangrijk gewicht toekent²;
5. Dat men dan bij het opstellen van de Omgevingsvisie zelf weer wel actief de samenleving wil betrekken (zie ook de: 'Koers', 'Aanpak', Hoofdstuk 4.8: 'Participatietraject Omgevingsvisie en Omgevingsverordening', pag. 44), wordt uiteraard als positief gezien, maar dan ligt de uitgestippelde 'Koers' dus wel al vast;

Inhoudelijke reactie

Algemeen

6. Allereerst wil de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. de provincie toch haar complimenten geven voor het document als zodanig, waarin o.i. de verschillende onderwerpen of zo

¹ Overigens zijn er ook een aantal meetings met experts/expertteam georganiseerd, maar dat heeft zich (grotendeels) aan openbaarheid onttrokken.

² Overigens is er kennelijk wel afgelopen woensdagavond voor de raadsleden uit de binnen de provincie voorkomende gemeenten een informatieavond over de 'Koers' gehouden.

men wil thema's zoals deze voor de Omgevingsvisie relevant moeten worden geacht op een al dan niet geclusterde wijze, althans t.a.v. het document 'Horizon 2050', de 'revue' passeren.

Verder is het ook duidelijk en dat is natuurlijk belangrijker dat men ook echt, zoals ook uit de titel naar voren komt, voor kwaliteit wil gaan (zie in deze ook de: 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de Koers'), hetgeen op zich natuurlijk mooi is (vergelijk overigens ook een van centrale doelstelling 'Omgevingswet'). Overeenkomstig de 'Koers' gaat het dan om de volgende kwaliteiten (zie wederom de 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de Koers'):

- Gezonde leefomgeving, zoals schone lucht, geluid en stilte;
- Veilige leefomgeving;
- Robuust bodem en watersysteem;
- Landschappelijke en cultuurhistorische aantrekkelijkheid;
- Natuur en biodiversiteit;
- Vitale dorpen en steden.

Feitelijk wordt daarbij ook aangesloten met hetgeen uit het document 'Horizon 2050' en met name ook de publieksenquête naar voren is gekomen.

Verder wil men dus indien er dan bepaalde grootschalige ontwikkelingen plaatsvinden deze concentreren, zij het tegelijkertijd toch ook ruimte bieden voor locale(re) opgaven. Voor de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. is echter wel de grote vraag of men met de keuzen die in de 'Koers' worden gemaakt, of wellicht nu juist niet worden gemaakt, uiteindelijk ook die kwaliteitsimpuls bereikt, zoals die kennelijk wordt beoogd. Zoals ook uit de 'Koers' naar voren komt, spreekt men t.a.v. alle als zodanig opgevoerde onderwerpen/thema's bepaalde opgaven/ambities uit, maar de kernvraag is dan natuurlijk of al die ambities, die dan mede zijn afgeleid van bepaalde (veronderstelde) opgaven, zoals die t.a.v. de woningbouw, wel altijd met elkaar verenigbaar zijn.

7. En alhoewel (gelukkig) in de 'Koers' dus eerst bijzondere aandacht aan de kernkwaliteiten van de provincie Utrecht wordt gegeven, valt het dan (meteen) op dat men kennelijk toch bij de behandeling van de ruimtelijke thema's, eerst de grote ruimtelijke opgaven waar de provincie Utrecht dan voor zou staan aan de orde stelt, te weten:

- Ruimte voor duurzame ontwikkeling, inclusief de (immense) Woningbouw-, Werkgelegenheids- en (bijbehorende) Mobiliteitsopgave;
- Gezonde en Veilige samenleving;
- Energieneutraal, Klimaatneutraal en Waterrobuust, alvorens (dus) aandacht te geven aan:
- Aantrekkelijke leefomgeving, met dus als thema's (kwetsbare waarden van) Natuur, Cultuurhistorie/Archeologie en Landschap

Dat dan kennelijk als 'puzzelstukjes' van de grote puzzel waar we met zijn allen binnen het Utrechtse voor staan (zie in deze ook de 'Titelpagina');

8. Laat het duidelijk zijn dat de opgave waar de nieuwe Omgevingswet de overheden en met hen de samenleving voor plaatst groot zijn, namelijk een echt integrale benadering van de fysieke leefomgeving teneinde zo ook daadwerkelijk tot een integrale kwaliteitsslag te kunnen komen, niet alleen in wettelijke zin (inclusief bijbehorende digitalisering), maar juist ook in die leefomgeving zelf. In die zin is het dus ook van belang dat de diverse 'puzzelstukjes' zoals deze in de 'Koers' worden gepresenteerd, voor zover je al met de opgave die aan elk 'puzzelstukje' in de 'Koers' wordt (mee)gegeven zou kunnen instemmen, uiteindelijk dus op de juiste wijze in elkaar passen, zodat zo ook echt tot een samenhangend en in kwalitatief opzicht hoogwaardig geheel kan worden gekomen.

Wat dat op een zorgvuldige wijze in elkaar passen van de 'puzzelstukjes', maar wellicht was dat ook niet het doel van de 'Koers' zoals deze thans voorligt, wordt daar op zich dus wel een bepaald voorschot op genomen, met name door te stellen dat bij de opgaven die met het ene 'puzzelstukje' samenhangen niet ten koste van bepaalde kwaliteiten mogen gaan die met een ander puzzelstukje samenhangen en dan met name dat puzzelstukje dat over kwetsbare kwaliteiten gaat, dus de (per gebiedsdeel) te onderscheiden waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, althans zo weinig mogelijk en als dat toch optreedt dan tot compensatie te komen, maar de grote vraag of dat uiteindelijk ook gaat lukken laat men vooralsnog open. Dat komt dan o.i. met name ook doordat men wel de opgaven aangeeft, zoals die m.b.t. de woningbouw, evenals de klimaatopgave, maar het vooralsnog open laat wat dat dan betekent, althans in ruimtelijke zin voor de op een bepaalde plek aanwezige ruimtelijke kwaliteiten;

9. Juist als men dan zorgvuldig met aanwezige (kwetsbare) waarden wil omgaan, hetgeen gelukkig dus feitelijk als hét uitgangspunt wordt genomen (zie wederom de: 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de Koers'), had het o.i. toch goed geweest, als men vanuit de zogenaamde 'lagenbenadering'³ in de 'Koers' dus ook echt eerst de voorwaarden voor een robuust bodem- en watersysteem had geschetst en vervolgens de bijzondere waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (inclusief archeologie) (en stilte) die de provincie zo rijk is. Dus niet alleen door deze waarden dan eerst onder de kwaliteiten die het uitgangspunt zijn als zodanig te benoemen, maar deze ook echt uit te werken, zoals dat feitelijk nu in de betreffende hoofdstukken 3.4 'Energienutraal, Klimaatbestendig en waterrobuust' en ook 3.5: 'Aantrekkelijke leefomgeving' en eigenlijk ook 3.2: 'Gezonde en veilige leefomgeving' gebeurt. Niet alleen over het bodem- en watersysteem, maar ook over de bijzondere waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (en ook hun kwetsbaarheid voor bepaalde ontwikkelingen) bestaat inmiddels een schat aan informatie, ook in kaartbeelden uitgewerkt (zie wat betreft natuurwaarden o.a. de: 'Natuurvisie' van provincie Utrecht en m.b.t. kwaliteiten landschappen ook de: 'Kwaliteitsgidsen landschappen'), zodat daaraan vrij eenvoudig vorm kan worden gegeven.

Vervolgens had men dan de opgaven kunnen schetsen om ook wat die thema's betreft echt een kwaliteitsslag te maken, aangezien we er ook wat die kwaliteiten betreft o.i. nog lang niet zijn, ook door het verlies dat er wat betreft die waarden in de loop van de tijd door tal van ontwikkelingen zijn opgetreden (zie in deze ook de diverse 'Staat'en van Utrecht'⁴). Wat die kansen om ook op het gebied van natuur, landschap en cultuurhistorie binnen de provincie ook echt een kwaliteitsslag te maken wordt daar in de 'Koers' dus wel een aanzet toe gegeven (zie in deze met name ook de 'Koers', Hoofdstuk 3.5: 'Aantrekkelijke leefomgeving'), maar worden de ambities o.i. toch beperkt geacht, ook gezien de vele kansen die er thans inmiddels (gelukkig) zijn om ook in die zin tot een herstel van die waarden te komen (zie niet alleen nieuwe 'Natuurvisie provincie Utrecht', maar ook de nieuwe 'Landbouwvisie'⁵).

Tenslotte had men dan kunnen zien hoe men aan andere maatschappelijk opgaven op een duurzame waarde vorm kan geven, dus juist ook rekening houdend met zowel de voorwaarden/eisen die het bodem- en watersysteem aan ontwikkelingen stelt, als ook de

³ Zie wat betreft de 'lagenbenadering' in feite ook de 'Koers', Afbeelding 16: 'De fysieke leefomgeving', pag. 35.

⁴ Mede door tal van maatregelen is de achteruitgang voor bepaalde soorten gelukkig wel gekeerd, zij het dat voor andere soorten en dan met name de weide- en akkervogels er nog steeds van een (dramatische) achteruitgang sprake is (zie ook: 'Rapportage Natuur (Provincie Utrecht, 2017)').

⁵ Maar vergelijk ook nieuwe Landbouwbeleid Min. LNV en ook te verwachten koerswijziging binnen het GLB.

(kwetsbare)waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. Dan had men wellicht ook kunnen in-zien dat wel er wel degelijk tussen bepaalde opgaven een bepaalde strijdigheid aanwezig kan zijn, waarbij dan d.m.v. co-creatie had kunnen worden gezien hoe daaraan dan vorm te geven of gewoon als iets echt niet mogelijk is daar toch bepaalde grenzen aan te stellen.

Maar kennelijk heeft men dus, ook al worden in die zin bij andere opgaven wel steeds bepaalde randvoorwaarden t.a.v. de 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de koers' gegeven (kern)kwaliteiten meegegeven, toch in deze voor een andere systematiek gekozen dan de vertrouwde 'lagenbenadering' zoals deze feitelijk ook aan de huidige 'PRS/PRV (Herijking 2016)' ten grondslag ligt⁶;

10. Dat juist aan die waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (en ook stilte), evenals overigens duurzaamheid, een zodanig belangrijk gewicht zou moeten worden toegekend, zodat zij dus als belangrijkste randvoorwaarde(n) voor welke ruimtelijke ontwikkeling zouden moeten worden genomen, zoals de SMZ e.o./Het IVN De Bilt e.o. op basis van de geschetste systematiek van de 'lagenbenadering' voorstellen, blijkt overigens ook uit de in het kader van de te op te stellen Omgevingsvisie opgestelde publieksenquête en waarbij de natuur en ook duurzaamheid veruit bovenaan stonden;
11. Natuurlijk zal er m.b.t. gegeven ruimtelijke ontwikkelingen, zoals die m.b.t. de woningbouw en ook het klimaat, ook nog een 'Plan-MER' worden opgesteld (zie in deze ook de: 'Plan-MER Omgevingsvisie – Ontwerp Notitie Reikwijdte en Detailniveau Provincie Utrecht'). Door echter bij de opzet/structuur van de 'Koers' als geheel, dus meteen al in de systematiek met aanwezige kwetsbare kwaliteiten (en dus (omgevings)waarden) rekening te houden, dus door deze dan niet alleen in de 'Koers', Hoofdstuk 3.1: 'Uitgangspunten voor de koers' als zodanig te benoemen, maar die kwaliteiten ook als eerste te nader uit te werken, ook wat betreft (bijbehoren)de ambities, evenals dus bij de bij de (overige) opgaven te maken keuzen, dus die wat betreft de woningbouw, werken en ook mobiliteit, maar eveneens t.a.v. het klimaat, althans wat betreft de ruimtelijke implicaties daarvan, meteen al met die kwaliteiten/(omgevings)waarden nadrukkelijke rekening te houden, kan o.i. meteen al veel bijsturing achteraf, dus op basis van de uitkomsten 'Plan-MER', worden voorkomen (vergelijk overigens ook principe: 'Natuurinclusief (etc.) werken');
12. Dat we bij bepaalde opgaven dan voor een enorme transitie/opgave staan is, zoals dus t.a.v. het wonen/woningbouw, de mobiliteit, het klimaat, maar eigenlijk de gehele leefomgeving, is ook duidelijk. Dat het in die zin dus goed is daarbij vanaf het begin de gehele samenleving te betrekken en dus samen naar oplossingen te zoeken, dat ook op basis beschikbare expertise (vergelijk o.a. idee 'Ringpark Utrecht (ARK, 2017)'), spreekt de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. natuurlijk ook aan, ook al aangezien we met zijn allen daar samen voor staan. Dat neemt o.i. evenwel niet weg dat het in die zin toch van belang is dat de provincie met name wat betreft de binnen de provincie aanwezige kwetsbare kwaliteiten o.i. wel degelijk een bepaalde verantwoordelijkheid om deze adequaat te beschermen/ontwikkelen dient te nemen.

Wat betreft die op een bepaalde plek te realiseren kwaliteiten wil men dat gezien de in de 'Koers' daartoe aangegeven 'sturingsfilosofie' kennelijk dan toch ook aan de lagere overheden/samenleving overlaten onder het motto: '*lokaal wat kan, regionaal wat moet*'. Dat kennelijk ook door binnen de van toepassing zijnde regels zo flexibel mogelijk te zijn (zie wat betreft de beoogde sturingsfilosofie de 'Koers' en dan met name ook de

⁶ Overigens ging men kennelijk bij eerste opzet Koersdocument wel uit van de lagenbenadering (zie in deze ook 'Reactienotitie consultatie Concept-Koersdocument', pag. 1), maar is men daar kennelijk om onduidelijke redenen later waar vanaf gestapt.

hoofdstukken 4.3: 'Onze sturingsfilosofie', 4.4 'Relatie met het huidige beleid' en ook 4.5: 'Uitvoering geven aan de visie').

Op zich is het natuurlijk goed ook bepaalde verantwoordelijkheden t.a.v. de te realiseren omgevingskwaliteiten bij de lagere overheden en ook waterschappen neer te leggen, ook vanuit het gezichtspunt van samen-werking om bepaalde kwaliteitsdoelen te realiseren, evenals vanuit het gegeven dat op lokaal niveau natuurlijk ook een bepaalde expertise aanwezig is, maar ook daarbij blijft het o.i. wel van belang dat door de provincie wel ook duidelijk de (rand)voorwaarden worden aangegeven, juist ook om de kwetsbare waarden die met bepaalde ontwikkelingen ook in het geding zijn te kunnen beschermen. Daarnaast zijn er natuurlijk ook de opgaven, zoals die t.a.v. het wonen/de woningbouw, het werken, de mobiliteit en het klimaat, waarbij er naast de verantwoordelijkheden die de gemeenten zelf natuurlijk t.a.v. bepaalde thema's hebben er ook een goede afstemming op een hoger schaalniveau gewenst is. Dus het dus ook in die zin van belang is dat juist door de provincie daaraan (harde of wellicht beter duidelijke) randvoorwaarden worden meegegeven. Feitelijk heeft de provincie dat dus ook altijd gedaan (zie ook de diverse (deel)Streekplannen en PRS-en/PRV-en zoals die de afgelopen decennia zijn verschenen), met dus als resultaat ook de mooie provincie die we thans (gelukkig nog) zijn.

Wat betreft het geven van bepaalde verantwoordelijkheden aan gemeenten en waterschappen vanuit een onderling vertrouwen is dat op zich dus mooi, maar dan zal ook iedereen zich bewust moeten zijn van de waarden die met bepaalde ontwikkelingen in het geding zijn en helaas, zo is althans de ervaring, is dat dus lang nog niet altijd het geval, ook al zijn er natuurlijk gelukkig ook goede voorbeelden. Dus in die zin is het o.i. wel degelijk van belang dat aan (bepaal)de collectieve doelen en met name ook de kwetsbare waarden als 'provinciale belangen' in de Omgevingsverordening een bindende plek wordt gegeven (zie overigens voor het overzicht van (potentiële) provinciale belangen ook de 'Koers', Bijlage 4: 'Provinciale belangen');

13. Wat betreft de per gebiedstype te realiseren '(leef)omgevingskwaliteiten', zoals deze overeenkomstig de nieuwe Omgevingswet (gelukkig) centraal staan (zie in deze o.a. de 'AMvB 'Kwaliteit van de leefomgeving'), is dus heel veel informatie beschikbaar, evenals is daar inmiddels door de provincie Utrecht zelf een speciale tool (inclusief MAP-table) ontwikkeld, zodat ook in die zin wel degelijk ook een sturing van de binnen een bepaalde gebied/zone gewenste (leef)omgevingskwaliteiten mogelijk is (zie in deze ook het document: 'Leidraad voor duurzame gebiedsontwikkeling (Provincie Utrecht, 2015)');
14. Dan is het uiteindelijk natuurlijk ook van belang dat op basis eerder geschetste 'lagenbenadering' waar mogelijk naar synergie tussen verschillende thema's en bijbehorende opgaven/ambities wordt gezocht, een en ander uiteraard afhankelijk van de doelen zoals je die op een bepaalde plek wilt realiseren (vergelijk in de diverse 'Categorieën landelijk gebied', zoals deze in de 'Streekplannen 1984-1994 en 1994-2004 nog werden onderscheiden). Juist dan kan je o.i. tot een echte integratie van (en dus ook samenhang tussen) gegeven thema's komen, zoals de: 'Omgevingswet' deze voorstaat (vergelijk in deze bijvoorbeeld wederom inzet in het kader van het: 'Ringpark Utrecht');
15. Wat betreft de diverse onderwerpen en zo men wil hoofdstukken met diverse aan elkaar gerelateerde thema's zal dan hieronder voor zover dat relevant wordt geacht nog afzonderlijk aandacht worden gegeven;

Ruimte voor duurzame ontwikkeling

16. Bezien we de onderwerpen/thema's zoals deze binnen dit 'cluster' aan de orde zijn, dan gaat het feitelijk om wonen en werken (in brede zin), dus ook de economische

ontwikkeling binnen de provincie, evenals de mobiliteitsopgaven die daar in belangrijke mate mee samenhangt;

17. Hierbij kan dan in algemene zin worden opgemerkt dat 'duurzame ontwikkeling' toch vaak breder (en in zekere zin ook weer enger) wordt geïnterpreteerd dan nu in de 'Koers', aangezien dat feitelijk voor alle thema's van betekenis moet worden geacht, althans volgens de definitie zoals deze daaraan o.a. door de zogenaamde VN-Commissie Brundland-commissie (in 1987) is gegeven:
'Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die aansluit op de behoeften van het heden zonder het vermogen van toekomstige generaties om in het eigen behoeften te voorzien in gevaar te brengen';
18. In die zin had hier om verwarring te voorkomen wellicht toch eerder voor een titel als 'Ruimte voor duurzaam wonen, duurzaam werken en duurzame mobiliteit' kunnen worden gekozen, met per thema dan een nadere invulling daarvan. Tenzij bij elk van de gegeven thema ook echt duurzaamheid als leidraad neemt, dus de titel van dit cluster ook echt doorvertaald in de gegeven thema's, dus duurzaamheid (in enge zin) daarbij leidend laat zijn⁷;
19. Inmiddels is dus vanuit het gezichtpunt van duurzaamheid de draagkracht van de aarde t.a.v. diverse daarbij te onderscheiden aspecten (ruim) overschreden, zoals o.a. naar voren komt uit de publicatie 'Planetary boundaries (Röckstrom, P., et al, 2009)', dus zou het goed zijn als wij t.a.v. relevante aspecten, zoals wat betreffende effecten op de natuur/biodiversiteit (zie in deze overigens ook het: 'Living Planet report 2018 (WNF, 2018)', het klimaat (zie ook het rapport: 'Global warming of 1.5 C (IPCC, 2018)'), etc., onze (collectieve) 'ecologische voetafdruk' aanzienlijk zouden beperken;

Wonen

20. Hierbij wordt dus aangegeven dat men de woningbouwopgave van 157.000 tot 175.000 woningen tot 2050 feitelijk als provincie wil faciliteren, althans zo leest de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. dat uit de voorliggende 'Koers', waarbij men zich wat betreft die woningbehoefte dan met name ook baseert op de zogenaamde 'Primos-prognose(s) 2017 (ABF, 2017)';
21. Nu zou ook volgens de cijfers van CBS de bevolking van Nederland in de nabije toekomst nog met 1 miljoen inwoners groeien, maar zou deze daarna afnemen. De vraag is dan o.i. toch of je aanzienlijk deel van die inwoners nu juist binnen de provincie Utrecht een plek zou moeten (willen) geven, juist ook gezien de aldaar aanwezige kwetsbare waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie. Of dat je toch niet beter van een bepaalde spreiding over verschillende landsdelen uit kunt gaan, zij het wel vanuit het principe van 'gebundelde deconcentratie', uiteraard ook daarbij rekening houden met bepaalde waarden die daar aanwezig zijn.
Eerder is ook al eens door het PBL in de 'Ex ante evaluatie SVIR' aangegeven dat je juist als je binnen het Utrechtse bepaalde beschermende regels loslaat je dan gezien de aldaar aanwezige kwaliteiten (en ook economische potenties) nu juist die kwaliteiten extra onder druk zet, dus dat het goed zou zijn hierin bewust keuzen in te maken. Keuzen die o.i. nu in de voorliggende 'Koers' ontbreken, ook al aangezien men kennelijk nog veel open wil laten, ook al zal de nog op te stellen 'Plan-MER' daar dan ongetwijfeld nog nadere informatie t.a.v. de daarmee gepaarde gaande effecten over geven;

⁷ Juist aangezien hetgeen onder duurzaamheid wordt verstaan toch in de loop van de tijd kennelijk steeds op een andere wijze wordt geïnterpreteerd is het dus wellicht beter in de toekomst van 'planet-proof' te spreken.

22. In ieder geval zou het dus goed zijn gegeven (veronderstelde) woningbouwopgave niet los te zien van de ruimtelijke ontwikkelingen zoals deze elders plaatsvinden en waarvan dan o.a. in het: 'MIRT Onderzoek Oostkant Amsterdam (Min I&W, 2017)' een beeld wordt geschetst. Voor zover daarbij voor de opvang van de woningbehoefte in de nabijheid van de provincie Utrecht nog kansen liggen is daarbij vaak Almere naar voren geschoven en het zou o.i. goed zijn die kansen in de 'Koers' ook als zodanig te benoemen, maar dat zullen tegelijkertijd wel ook de maatregelen moeten worden genomen om daar ook echt op in te spelen, bijvoorbeeld de aanleg van een rechtstreekse spoorlijn naar Almere via de Stichtse brug;
23. Voor zover men dan in een bepaalde woningbehoefte wil voorzien, wil men die dus in eerste instantie met name in het binnenstedelijke gebied laten landen, hetgeen uiteraard wordt onderschreven (vergelijk in die zin ook de zogenaamde: 'Ladder van duurzame verstedelijking').
- Voor zover men dan toch grotere ontwikkelingen buiten de gegeven 'rode contouren' wil toestaan wil men die dan (kennelijk) '*zo veel mogelijk koppelen aan (bestaande of nieuwe) (OV)knooppunten van de belangrijkste infrastructurele corridors*', waar uiteraard vanuit het oogpunt van duurzame mobiliteit iets voor is te zeggen, tenminste als het inderdaad om OV-knooppunten en – corridors gaat. Zij het dat ook dan natuurlijk vanuit oogpunt duurzaamheid, zoals ook hiervoor al in het hoofdje 'Algemeen' aangegeven, met aanwezige kwetsbare waarden rekening zou moeten worden gehouden.
- Als mogelijke ontwikkelingsrichting voor grotere woningbouwlocaties, dus zogenaamde 'uitleglocaties', wordt daarbij dan in de 'Koers' met name de as van de A-12 aangegeven en dan in het bijzonder de 'A-12 zone tussen Woerden – Utrecht - Driebergen'. Wat betreft gegeven ontwikkelingsrichting en dan die in het bijzonder voor het gebied tussen Utrecht en Driebergen tekent de SMZ e.o./het IVN de Bilt e.o. daarbij aan, dat ook bij eerder verstedelijkingsopgaven van de regio Utrecht er al eens in opdracht van het RBU door Bureau Waardenburg een ecologische toetsing van stedenbouwkundige modellen heeft plaatsgevonden en daarbij juist werd aangegeven dat een verstedelijkingsrichting wat nu Leidsche Rijn heet veruit de voorkeur had, gezien de met de oostelijke en noordelijke verstedelijkingsrichting in geding zijnde kwetsbare waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie (zie in deze ook het rapport: 'Ecologische toetsing stedenbouwkundige modellen regio Utrecht (Bureau Waardenburg, 1990)'). Duidelijk zal ook zijn dat juist ten oosten van Utrecht er wel degelijk ook bijzondere waarden voorkomen, zoals dus de NHW (met dus een UNESCO-nominatie), maar ook vele waardevolle landgoederen (denk behalve aan Amelisweerd, Rhijnauwen, ook aan de Wulperhorst, Rijnwijck en ook de Reehorst, etc.), waardoor grote delen van het landschap zoals dat hier voorkomt deel uitmaakt van het 'Nationale landschap NHW' of het 'Nationale Landschap Rivierengebied', ook al bestaan deze dan formeel als zodanig niet meer, maar het gaat natuurlijk om aanwezige kwaliteiten (zie in deze overigens ook de 'Streekplanuitwerking Nationale Landschappen (Provincie Utrecht, 2008)'). Dat het in die zin dus vooralsnog de vraag is, als men tenminste gezien aanwezige waarden aan gegeven ontwikkelingsrichting(en) vast wil houden, hoe men dan zorgvuldige met die waarden wil omgaan (zie overigens ook de ambitie van het: 'Ringpark Utrecht' om juist óók hier tot een versterking groene waarden te komen, althans zo heeft de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. dat begrepen);
24. Verder moet het o.i. dus wel degelijk van belang worden geacht, tenminste als men aan de woningbouw, etc., als provincie een bepaalde sturing wil (blijven) geven, dat men dan aan de sturende werking 'rode contour' blijft vasthouden, juist ook om een (verdere) verrommeling van het landelijke gebied te kunnen voorkomen;

25. Dat er dan (tenslotte) wat betreft die woningbouw zelf en met name ook wat betreft de bestaande voorraad grote opgave liggen zal ook duidelijk zijn, o.a. wat betreft klimaat-/energieopgave, evenals m.b.t. het klimaatadaptief (en dus met name ook groen) inrichten van de buitenruimte (zie o.a. het boek: 'Groenblauwe netwerken – Handleiding voor veerkrachtige steden (Pötz, H., 2016)');

Werken

26. Wat werken betreft is Utrecht dan een Europese topregio (oa. Op gebied 'life-sciences'), hetgeen niet wil zeggen dat er ook op dit geen uitdagingen zijn;
27. In het kader van haar reactie op de: 'Thematische Structuurvisie Kantoren (TSK)' is daar door de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. al bij stilgestaan en ook gezien de overcapaciteit is het goed dat daarvoor nu een 'Inpassingsplan Kantoren' is vastgesteld. Maar gehoopt wordt wel dat hier nu van is geleerd en dat we met toekomstige Omgevingsvisie niet weer eenzelfde kant opgaan, maar we het dus eerder zoeken in 'gemengde woonwerkmilieu's', althans voor zover uiteraard het vanuit milieuoogpunt verenigbaar zijn van wonen en werken;
28. Verder ligt er natuurlijk in kader van ('Recycle de Ruimte') er nog steeds t.a.v. bedrijventerreinen een bepaalde transitieopgave, ook al zijn in dit kader (gelukkig) wel aantal regionale convenanten gesloten;
29. Wel is het dus zo dat in de 'Koers' eigenlijk de bijzondere aandacht voor 'Circulaire economie' ontbreekt (vergelijk in deze o.a. de publicatie: 'Donut economie (Raworth, K., 2016)⁸⁾⁹⁾', terwijl juist ook in Utrecht de potenties daarvoor zeer hoog moeten worden geacht (zie o.a. ook inzet van de EBU/ Circulaire Stad, de U-10¹⁰⁾ en wat de potenties in deze betreft ook de publicatie: 'Circulaire potentie voor Utrecht (TNO, 2016)'). Dat moet ook vanuit de klimaatopgave die we met zijn allen hebben van groot belang worden geacht, net als voor innovatiekracht zoals deze binnen het Utrechtse aanwezig is;

Mobiliteit

30. De ontwikkeling van de mobiliteit hangt dan weer in belangrijke mate samen met de 'opgaven' zoals deze uit de thema's 'wonen' en 'werken' voortkomen (vergelijk o.a. vervoersproblematiek Uithof). Dat dan met name de opgave voor wonen zoals deze voor wonen in de 'Koers' wordt aangegeven, voor zover men daar aan vast wil houden, tevens tot grote opgaven mobiliteit kan leiden zal ook duidelijk zijn;
31. Uiteraard is de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. voor een 'ketenaanpak' zoals deze ook met het: 'Programmaplan U-ned' wordt voorgestaan, maar nog belangrijker acht zij het, niet alleen vanuit de klimaatproblematiek (vergelijk ook het rapport: 'Global warming to 1.5 C (IPCC, 2018)'), maar ook problematiek luchtkwaliteit (zie o.a. het rapport: 'Air pollution en child health (WHO, 2018)' en ook geluid, dat voor een echte transitie van automobilititeit in de richting fiets en OV wordt gekozen (vergelijk in deze o.a. ook de 'Kracht van Utrecht 2.0'), hetgeen o.i. wel degelijk toch een iets ambitieuzere integrale aanpak vereist dan feitelijk nu met de voorliggende 'Koers' wordt voorgestaan.

⁸⁾ Het boek 'Dount economie' is dan wederom mede gebaseerd op publicatie 'Planetary boundaries (Röckstrom, J., et al, 2009)', dat dus over ecologische grenzen aarde gaat.

⁹⁾ Overigens is ook de inzet van het Rijk overeenkomstig het zogenaamde Grondstoffenakkoord dat de Nederlandse economie in 2050 volledig draait op herbruikbare grondstoffen.

¹⁰⁾ Zie wat betreft de U-10 o.a. ook het document: 'Ruimtelijk-economische koers U-10 – Groen, gezond en slim (U 10, 2017)'.

Natuurlijk het is mooi dat men inzet op 'schaalsprong' voor fiets en OV en dan in het bijzonder ook voor de binnenstedelijke gebieden, waarbij de stad Utrecht dan als mooi voorbeeld kan worden gezien (zie in deze overigens ook het rapport 'OV+++ (BRU, 2009), maar zonder 'beprijzen' (door het rijk) en het ook echt kiezen voor het OV, de fiets, vervoersmanagement/smart mobility komen we er naar verwachting niet (vergelijk in deze ook de zogenaamde 'Ladder van Verdaas'). Dat overigens ook bij de keuze voor een hoogwaardig (H)OV-netwerk en ook (snel)fietsnetwerk er met aanwezige waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie rekening dient te worden gehouden, wat overigens helaas lang niet altijd het geval is, spreekt dan voor de SMZ e.o./het IVN-De Bilt e.o. vanzelf¹¹;

32. Duidelijk zal overigens ook zijn dat het recente 'Arrest' van het Europese Hof in kader van het PAS naar alle verwachting ook gevolgen zal hebben voor de door de Minister van Verkeer en Waterstaat (in het kader van het programma 'Verder') beoogde verbreding van de vele rijkswegen binnen de provincie Utrecht, waaronder o.a. de Ring Utrecht, dus ook dat zou een impuls kunnen geven aan de keuze voor meer duurzame vormen van mobiliteit, waarbij eerder bereikbaarheid dan de automobilititeit centraal komt te staan (vergelijk wederom het initiatief van de: 'Kracht van Utrecht 2.0');
33. Juist ook teneinde dat OV (extra) te stimuleren zou het o.i. dus goed zijn als wederom de OV-vervoersas Breda-Utrecht-Almere (zie in deze overigens ook hiervoor onder het hoofdje: 'Wonen'), evenals het 'Rondje Randstad' nog eens prominent op de politieke agenda zouden worden gezet, uiteraard voor zover (wederom) inpasbaar binnen aanwezige waarden van natuur en landschap;

Agrarische bedrijven

34. Nog niet zo lang geleden is dus door provinciale staten een nieuwe 'Landbouwvisie (Provincie Utrecht, 2018)' opgesteld, met dus de nadruk op een duurzame, dus circulaire/kringloop, klimaatneutrale, diervriendelijke en natuurinclusieve landbouw die ook economisch rendabel is;
35. Bij de behandeling in de Commissie Ruimte van de 'Landbouwvisie' is toen door de SMZ e.o./het IVN de Bilt e.o. ook al stilgestaan bij gevolgen van het te verwachten 'Arrest' door het Europese Hof in het kader van PAS. Op basis van het 'Arrest' zal het duidelijk zijn dat t.a.v. het almaar verder groeien van landbouwbedrijven en dan in het bijzonder (intensieve) veehouderijen een 'Pas op de plaats' noodzakelijk is, tenminste als de Raad van State het 'Arrest' overneemt. O.i.. biedt een dergelijke 'Pas op de plaats' alle kansen om ook binnen de landbouw nu echt wat betreft duurzaamheid een kwaliteitsslag te maken, juist door echt te kiezen voor meer duurzame/ecologische (en dus natuurinclusieve en ook diervriendelijke) landbouwsystemen (op basis permacultuur), dus ook rekening houdend met ecologische waarden die uiteindelijk ook voor de landbouw de grondslag vormen (vergelijk o.a. ook het bodemleven in relatie tot bodemvruchtbaarheid én het insectenleven (inclusief (wilde) bijen) wat betreft het bestuiven van o.a. fruitbomen, etc.);

Gezonde en veilige samenleving

Gezondheid

36. Gelukkig wordt ook aan dit thema in de 'Koers' bijzondere aandacht gegeven, met name ook aan gezondheid, hetgeen natuurlijk een belangrijk thema is en waar men name ook

¹¹ Overigens liggen er ook hier nog vele kansen tot een verdere optimalisatie van het bestaande netwerken te komen, o.a. door gebruik te maken van langere treinen die hoogfrequent rijden.

in de fysieke leefomgeving er vele kansen liggen daar een positieve bijdrage aan te geven (vergelijk ook de relatie: 'Natuur en gezondheid' en natuurlijk ook initiatieven in het kader van 'Healthy Urban Living');

37. Dat men nu in de 'Koers' wat betreft luchtkwaliteit uitgaat van de zogenaamde WHO-normen (zie in deze dus ook het recente rapport: 'Air pollution en Child Health (WHO, 2018)'), waaraan dan in 2030 zou moeten worden voldaan, spreekt de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. natuurlijk bijzonder aan (zie in deze overigens ook het: 'Actieprogramma Luchtkwaliteit (Prvincie Utrecht, 2018)') dat eveneens samen met stakeholders vanuit de samenleving is opgesteld). Juist ook door het doen van luchtkwaliteitsmetingen kan nog eens duidelijk worden hoe het met de luchtkwaliteit in de provincie Utrecht echt is gesteld (vergelijk o.a. ook het programma 'SMAL' in Zeist hetgeen door provincie actief wordt ondersteund!);
38. Dat men ook wat betreft geluid tot een duidelijk normering, namelijk 60 dB(A), wil komen, spreekt de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. eveneens aan, maar de vraag is toch of deze waarde toch niet veel te hoog is (vergelijk achtergrondwaarde stiltegebieden van 35 dB(A));

Energieneutraal, klimaatbestendig en waterrobuust

Energieneutrale leefomgeving

39. Dat we wat betreft de energietransitie met zijn allen op het niveau van de aarde als geheel (vergelijk ook film in 'Climate Planet') en daarmee ook wat betreft provincie Utrecht voor een enorme opgave staan is gelukkig inmiddels voor (vrijwel) iedereen duidelijk. Inmiddels is daartoe ook door de provincie Utrecht een: 'Energieagenda – Een klimaat voor energietransitie (Provincie Utrecht, 2018)' opgesteld, evenals wordt op basis 'Klimaatakkoord' inmiddels ook per regio aan zogenaamde 'Regionale energiestrategieën' vorm gegeven;
40. Daarnaast zijn er inmiddels ook door (diverse) Adviseurs Ruimtelijke Kwaliteit (ARK's) diverse adviezen uitgebracht hoe daar vorm aan te geven, juist ook rekening houdend met aanwezige ruimtelijke kwaliteiten, dus zou het o.i. goed deze adviezen bij toekomstige (spel)regels te betrekken (zie in deze overigens ook de inmiddels gemaakte: 'Handreiking Duurzame energie goed ingepast (Provincie Utrecht, 2015)');
41. Dat men bij de klimaatopgave kiest voor concentratie (in bepaalde gebieden) wordt uiteraard door de SMZ e.o./het IVN De Bilt e.o. onderschreven, zij het dat het o.a. goed zou zijn als er toch een soort van: 'Energieladder' (dus naast een zogenaamde 'CO2-ladder (bij aanbestedingen)) zou worden opgesteld hoe een en ander vorm te geven, ook vanuit de 'Trias energetica', dus eerst besparen en voor zover dan nog echt noodzakelijk duurzaam opwekken en dan bij voorkeur eerst (op daken) in het binnenstedelijke gebied, daken landbouwbedrijven, etc., juist om bepaalde negatieve effecten op (kwetsbare) waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, die ook met de klimaatopgave in het geding kunnen zijn te voorkomen (zie dus overigens ook de betreffende 'Energieagenda'). Verder zou o.i. ook een provinciebrede en integrale 'Energievisie (met bijbehorende kanskaart)' kunnen helpen mede sturing aan de opgave te kunnen geven (vergelijk ook: 'Energievisie (met kanskaart) Eiland van Schalkwijk');

Duurzaam en robuust bodem en watersysteem

42. Alhoewel zij zich in algemene zin in aangegeven doelen/ambities kan vinden, wil de SMZ/Het IVN De Bilt e.o. toch ook bijzondere aandacht vragen voor het waterbalans, inclusief bijbehorende kwel op de Utrechtse Heuvelrug, hetgeen met name ook voor

herstel aan kwel gebonden natuurwaarden (in zowel Gelderse Vallei, Kromme Rijngebied en met name ook het Vechtplassengebied) van belang moet worden geacht;

Perspectief bodemdalingsgebieden

43. Over almaar dalende veenbodems, met ook (verstrekken) gevolgen voor het klimaat, is al heel veel gesproken en ook onderzocht (zie o.a. 'Bodemvisie (met bodemkaart) provincie Utrecht (Provincie Utrecht, 2010)' en ook activiteiten 'Veenweiden innovatiecentrum (VIC)', maar de centrale vraag is dus of hier niet gewoon 'functie volgt peil' als centrale uitgangspunt zou moeten worden genomen, dus dat ook hier een duidelijke keuze wordt gemaakt;

Aantrekkelijke leefomgeving

44. Hierbij gaat het dan met name om waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie/archeologie, mede ook voor het welzijn van de mens;

Robuuste natuur

45. Wat betreft het realiseren van die 'Robuuste natuur' wordt dan ingezet op het voltooiën van het NNN, inclusief gebieden die deel uitmaken van de zogenaamde 'Groene contour', hetgeen op zich natuurlijk mooi is;
46. Bezien we evenwel o.i. de opgave binnen het Utrechtse dan zijn we er in die zin nog (lang) niet (vergelijk ook diverse 'Staat'en van Utrecht'¹²). Juist om tot een echt robuust systeem te komen, niet in de laatste plaats ook wat betreft de te verwachte klimaatverandering, zullen er o.i. toch alsnog de reeds eerder op de agenda staande robuuste verbindingen met natuurgebieden zoals deze buiten de provinciegrenzen voorkomen moeten worden gerealiseerd, zoals dus niet alleen de 'Groene ruggengraat' door het Groene hart, maar met name ook het 'Valleilint' als robuuste verbinding naar de Veluwe, inclusief dus ook een ecoduct ter hoogte A1 bij Terschuur met dimensie edelhert¹³. Dat dus ook om vanuit gewenste genetische uitwisseling voor bepaalde (beschermd) soorten zo ook echt tot sterk duurzame populaties te kunnen komen en dus ook in die zin tot een versterking van de veerkracht van de natuur (zie in deze o.a. het rapport: 'Corridor Leusderheide (Alterra, 2004)');
47. Daarnaast is het natuurlijk van belang dat door alle partners, waaronder de provincie, samen wordt gewerkt aan het 'Nationaal Landschap Heuvelrug' (zie in deze ook het betreffende 'Ambitiedocument Heuvelrug'), evenals ook het 'Geopark Heuvelrug';
48. Verder zal dus met name ook binnen de landbouw nog een aanzienlijke kwaliteitsslag op het gebied natuur dienen te worden gemaakt (vergelijk ook diverse initiatieven 'natuurinclusieve landbouw' en ook het: 'Actieplan duurzame landbouw met natuur'), juist ook aangezien de achteruitgang daar het grootste is (zie overigens ook het: 'Living Planet report 2018 (WWF, 2018)'), dus ligt ook daar nog een aanzienlijke opgave;
49. Natuurlijk met de nieuwe 'Natuurvisie' zet de provincie Utrecht hoog in om tot herstel natuurkwaliteiten te komen, maar dan zal teneinde dat te realiseren er in voorliggende Omgevingsvisie wel ook een goede doorvertaling daarvan moeten komen (vergelijk in deze o.a. de 'Biodiversiteitskaart provincie Utrecht' en ook de kaart met 'Natuurparels' op basis als zodanig onderscheiden 'icoonsoorten').
- Daarnaast zal dus o.i. wel degelijk van een hogere ambitie moeten worden uitgegaan dan thans uit de 'Koers' spreekt, dus van een (meer) offensieve biodiversiteitsstrategie,

¹² Maar zie dus wel ook de 'Rapportage Natuur (Provincie Utrecht, 2017)'.

¹³ Zoals u waarschijnlijk bekend is door provinciale Staten in 2012 de nota: 'Edelhert, damhert en wilde zwijn in provincie Utrecht' aangenomen, waarbij dus is bepaald dat het edelhert welkom is binnen de provincie Utrecht, maar dan dient dus wel alsnog met name dit ecoduct te worden aangelegd!

ook al aangezien verwacht mag worden dat ook vanuit de andere opgaven/transities er naar verwachting ook op de natuur een bepaalde (negatieve) impact zal uitgaan, ook al is de inzet dan deze waar mogelijk te voorkomen. Dat dus ook vanuit het gegeven dat overigens diverse 'Staat'en van Utrecht' de natuur, althans wat betreft diverse daarbinnen onderscheiden 'indicatoren', nog steeds op oranje/rood staat;

Landschap en cultuurhistorie

50. De provincie Utrecht heeft per onderscheiden landschapstype een aantal fantastische 'Kwaliteitsgidsen landschappen' opgesteld, waaraan niet alleen bij het gewenste landschapsherstel, maar ook bij diverse ruimtelijke opgaven een belangrijke functie kan worden toegekend. In die zin zou het dus mooi zijn dat er alsnog als (onder)legger voor de gehele provincie een 'Kwaliteitskaart' komt, ook met verschillende lagen, die iedereen digitaal kan raadplegen, uiteraard voor zover deze er nog niet is;

Conclusie

51. Overeenkomstig de voorliggende 'Koers' wil men (kennelijk) ook echt inzetten op kwaliteit, hetgeen uiteraard wordt gewaardeerd;
 52. Wel had het dan voor de hand gelegen dat men toch uiteindelijk voor de 'Koers' als geheel ook voor een iets anders systematiek had gekozen, zoals dus de zogenaamde 'lagenbenadering', zodat voor een ieder ook daadwerkelijk duidelijk is om welke kwetsbare waarden, inclusief bijbehorende ambities, het dan gaat;
 53. Bezien we evenwel de 'opgaven' zoals deze o.a. op het gebied van wonen kennelijk wil faciliteren dan zal daarbij ongetwijfeld ook een spanningsveld gaan ontstaan met de andere opgaven/ambities. In die zin zijn o.a. dus wel degelijk bepaalde keuzen nodig, keuzen die o.i. thans ontbreken;
 54. Verder is het mooi dat men bij bepaalde thema's ook echt van hoge ambities uitgaat, zoals t.a.v. de luchtkwaliteit, zij het dat er t.a.v. andere thema's, zoals werken, de mobiliteit, de landbouw en ook de natuur er mogelijk qua ambitieniveau nog wel een stapje bij kan;
 55. Uiteindelijk gaat het er toch om hoe alles dan ruimtelijk land binnen de provincie, dus had het o.i. toch goed geweest als men alles ook op (kwaliteits)kaarten nader had vormgegeven, zodat ook echt duidelijk wordt of bepaalde keuzen met elkaar verenigbaar zijn;
 56. Teneinde ook echt tot die kwaliteit te komen die met gelukkig voorstaat, zou er dus nog wel de juiste balans tussen kwaliteit en kwantiteit gevonden moeten worden, zoals dus wat betreft de woningbouwopgave en ook die t.a.v. de klimaattransitie, niet alleen door daarbij dus nadrukkelijk rekening te houden met aanwezige kwetsbare waarden van natuur, landschap en cultuurhistorie, maar ook door bij gegeven waarden juist ook echt van een hogere ambitie uit te gaan. Dat zal overigens niet alleen die (omgevings)waarden ten goede komen, maar uiteindelijk ook (het welzijn van) de mens;
- Patrick Greeven (SMZ e.o./IVN De Bilt e.)*